

Nyolcnyelvű Mezőgazdasági Szótár

(Szerkesztették: PUME, N. D. és MAGNICKIJ, A. V.

Tudományos szerkesztő: SZINJAGIN, I. I.)

Állami Mezőgazdasági Kiadó, Prága, 1970

A többnyelvű szakszótárak megjelenése az utóbbi időben mind gyakoribbá vált. Ez többféle okkal magyarázható. A szakcikkek számának rohamos növekedésével egyre elengedhetlenebb, hogy az egyes szakterületeken dolgozók az irodalmat a fontosabb nyelveken eredetiben tanulmányozzák. Emellett a szaknyelvi fogalomkincs nagyfokú bővülésével hasznos, ha ezeket több nyelven kifejezve, minden árnyalatukban együtt látjuk. Így a szótárak többnyelvűsége nemcsak a szakirodalmat feldolgozók munkájának a technikai könnyítését van hivatva szolgálni, hanem — és ez a fontosabb célkitűzés — a nemzetek összességének a közös kifejezési eszközt jelentő terminusz technikuskok szabatos elhatárolását, azonosítását. Ezek a törekvések gyakran csupán egy-egy szóváltozat megadásával nem is érhetők el. Az egyes fogalmak — többé-kevésbé részletes — definiálására is szükség lehet. Ez utóbbira találunk a szűkebb szakterületünkön jó példát a Nemzetközi Talajtani Társaság VIII. Kongresszusa alkalmával kiadott ötnyelvű Talajtani Szótárban.

Egy többnyelvű szakszótár értékelésekor tehát mindenekelőtt azt kell vizsgálni, hogy mennyire sikerült a fogalmakat az egyes nyelvek szüntelenül alakulóban levő szakmai szókinésébe beágyazni, a többi rokonértelmű kifejezéstől félreérthetetlenül elkülöníteni. A többnyelvű szakszótárak szerkesztőinek a feladatköre tehát igen sokrétű, a nyelv és a szakágazat alapos ismeretét egyaránt megköveteli.

A KGST-ben tömörült országok mezőgazdasági szakemberei számára több év szorgos munkája nyomán összeállított szótár ezért igen jelentős vállalkozás. A fő célkitűzése az, hogy az orosz szaknyelvnek, amely tudvalevőleg a szocialista államok közösségének fő hivatalos nyelve, a megértését, és a közös tapasztalatok közzététele érdekében történő felhasználását elősegítse. Így a világnyelveken — orosz, német, angol — kívül a szavak bul-

gáruul, csehül, lengyelül, magyarul és románul is megtalálhatók. Az anyag terjedelmét tovább növelte az a törekvés, hogy a szorosan vett mezőgazdasággal kapcsolatos szavakkal együtt a kapcsolódó alaptudományok — és ezek köre a botanikától a kémián át, a biometrián keresztül egészen a meteorológiáig igen tág — legfontosabb szakkifejezései a szótárban szintén megtalálhatók legyenek. Így összesen kereken 26 ezer szót dolgoztak fel. Az 1045 oldalnyi, 30 × 20 cm formátumú szótári rész mellett egy külön kötetben 676 oldalon az eredetileg az orosz rész alfabetikus sorrendjében rendezett címszavak betűrendes mutatóját találjuk a többi nyelven külön-külön.

A szerkesztőket az egyes országok szótárkészítő szakembereiből és lehetőleg minél több szakágazat nagy nyelvismerettel és szakmai gyakorlattal rendelkező képviselőiből választották ki. Így a szerkesztésben összesen 81-en vettek részt. Ezt kívánta meg a szóanyag helyes kiválasztása és az értelmezés minél szigorúbb pontossága. Ez utóbbi cél érdekében a nyolc élő nyelv mellett a növények, állatok, betegségek nevét latinul is megtaláljuk (ugyancsak van a szójegyzékek között latin index is). Emellett a lehetőségek szerint az egyes vegyületeknek a kémiai képletét is feltüntetik. További pontosítást jelent, hogy indokolt esetekben az angol szavak a Nagy-Britanniában és Egyesült Államokban használatos formában is szerepelnek és néha a mértékek, intézmények és eszközök közhasználatú rövidítéseit is megismerhetjük — de sajnos már index nélkül.

A viszonylag nagy terjedelem és a sokirányú célkitűzések, bár a szótár használatát a szakemberek széles köre számára kívánatosá teszik, de ugyanakkor a szerkesztők dolgát igen nagyfokban megnehezítették.

Mindenekelőtt sok technikai nehézség merült fel. Egyrészt a szótár nagy formátuma, papírja masszívtsága miatti nagy

súlya és a szótári résznek valamint a szómutatók kötetének a különválasztása a szavak kikeresését nehezkesse és lassúvá teszik. Bár az összetett és azonos értelmű szavak esetében a szerkesztés élt az utalások nyújtotta egyszerűsítéssel, de ezt nem alkalmazzák eléggé következetesen és még mindig elég gyakoriak az olyan külön is felvett szóösszetételek, amikor a törzsszavak jelentését ismerve minden félreértés veszélye nélkül az összetétel értelme is megállapítható lenne. Ugyancsak viszonylag sok nemzetközileg elfogadott szakkifejezést is tartalmaz a szóanyag, amelyeknek a nyolcszoros, többnyire csak translitterálást jelentő, megisméltése indokolatlan (pl. akkumulátor, baktérium, ion, laterit, morena, stb., stb.).

A már amúgy is a kezelhetőség rovására menő terjedelmesség további fokozásától óvakodva, nem volt lehetőség arra, hogy az egyes orosz vezérszavaknak jelentésárnyalatában megfelelő szavakat valamennyi felvett nyelven egyaránt részletesen közöljék. A magyar részben érdekelték számára előnyös, hogy még itt törekedtek a szerkesztők leginkább a fordításon túlmenően az értelmezésre is (így pl. szolonyec = szerkezetes szik, szology = degradált alkáli talaj, kotu = szerves anyagban gazdag talaj, humuszos ortstein = podzoltalajok erősen összece mentált humusztartalmú B-szintje stb.). Néha azonban — éppen az anyag sokrétősége miatt — a magyar rész szerkesztőinek a szakterülete sem fedte eléggé a szótár terjedelmét. Így történhettek olyan félreértések, mint pl. az ammikátot nem ammóniát tartalmazó ammóniumsó oldatnak, hanem aminvegyületnek írják, a glükogén megfelelője nem állati keményítő hanem „májcukor” stb.

Különösen sok nehézséggel járt a kémiai képletek feltüntetése. Itt, a nyomda-technika egyszerűsítésére törekedve lemondtak a szerkezeti képletek feltüntetéséről, márpedig összetettebb vegyületek esetében csupán a vegyületben szereplő atomok arányára szorítkozó tapasztalati képlet nem sokat mond. Emellett sok a hibás képlet. Elég itt a monokalcium-foszfát, foszforit és a nikotinsav esetére hivatkozni. Néha — ahol pedig a nemzetközileg elfogadott elnevezést éppen ez értelmezné — a vegyi képlet hiányzik (pl. a kainit, metafoszfát esetében). Célszerűnek látszik, hogy a képleteket legalább olyan alaposan és mélységgel közöljék, mint ezt például az 1967-ben PETERBURGSZKIJ és RODE szerkesztésében megjelent angol–orosz talajtani és agrokémiai szótár teszi.

A fenti hiányosságok, amelyek az igen nagy anyagra való tekintettel természetesen csak kiragadott példák, nem érintik az ismertetett munka elvi fontosságát, célkitűzéseinek helyességét. Nem kétséges, hogy így is a mezőgazdaság kérdéseivel általában foglalkozók számára ez a nyelvenyelvű szakszótár hasznos segédeszköz. Rá kell azonban mutatni arra, hogy az első kiadást várhatóan követő újabb kiadásokban a technikai megoldások tökéletesítésére és a szaválaszték revíziójára kell törekedni. Így válhat ez a munka minden tekintetben a jelenleg közkezen forgó hasonló jellegű művekkel azonos értékűvé, sőt a felvett nyelvek nagyobb száma miatt ténylegesen hézagpótlóvá.

KRÁMER MIHÁLY

Érkezett: 1974. március 26.